



פעולות התודעה היסודות לחינוך לחשיבה

פרופ' שלמה קניאל
הוצאת רמות-אוניברסיטת תל אביב, 2003

שני חלקים אלה מהווים את התשתית החשיבתית לחלקים הבאים. החלק השלישי, הרביעי והחמישי מהווים יחידה לוגית שלמה שדנה בתכנון לימודים בחינוך הקוגניטיבי וכוללת מרכיבים של תכנון ביצוע ומשוב על תהליכי ההוראה-למידה. החלק השישי דן בהכשרת מורים בחינוך הקוגניטיבי והוא מוצג במקביל לחלקי התכנון, הביצוע והמשוב. בחלק השביעי והשמיני מוצג סיכום של הרעיונות שהוצגו בספר וכן הצעות ומגמות לדיון ומחקר בעתיד. הספר אינו מתפתח בצורה לינארית אלא בצורה ספירלית ורשתית, עם הפניות לנקודות שונות בספר. כדי לסייע לקוראים להתמצא בסבך המושגים והגישות, מוצגות בתחילת כל פרק מפות מארגנות המתארות את מערכת היחסים בכל חלק ובתוך כל פרק.

חכה, פיתיון דגים גישות לחינוך החשיבה

ד"ר יורם הרפז
מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה, 2005

הספר מציג מפה מושגית להתמצאות בתחום של החינוך החשיבה. התחום כולל שלוש גישות: גישת המיומנויות, גישת הנטיות וגישת ההבנה. כל גישה מציגה נקודת ראות שונה לשאלות מרכזיות בתחום של החינוך החשיבה. על פי גישת המיומנויות, היסוד של חשיבה טובה הוא מיומנויות חשיבה ועל ההוראה להתרכז בהקנייתן. על פי הגישה השנייה, היסוד של חשיבה טובה הוא נטיות חשיבה ועל ההוראה להתמקד בטיפוחן. על פי הגישה השלישית, היסוד של חשיבה טובה הוא הבנה של הנושא שעליו ובאמצעותו חושבים ועל ההוראה להתרכז בהבנייתה. ד"ר יורם הרפז מעדיף את גישת ההבנה על פני שתי האחרות ומציע ללמד בחסות גישת ההבנה גם את היסודות האחרים של חשיבה טובה, דהיינו מיומנויות ונטיות. לדעתו, דווקא העמימות המבנית (גישות שונות) המאפיינת את תחום חינוך החשיבה, מזמנת דיון פורה ומאפשרת חשיבה עיונית ופעולה מעשית יעילה בתחום זה.

הספר מציג טקסונומיה של כל הפעולות שהתודעה שלנו מבצעת. השימוש במושג תודעה נובע מרצון המחבר להדגיש את החשיבות של רכיבים רגשיים ומוטיבציוניים של האדם בתהליך החשיבה ולא רק את רכיבי החשיבה בלבד (קוגניציה). הוא מציג תמונה שלמה של התודעה, מפרק אותה לרכיבים ובונה אותה מחדש במבנה ארגוני מדרגי. לכל רכיב (פעולה) ניתן שם, הסבר קצר על מאפייני הפעולה, מספר דוגמאות לשימוש נכון בפעולה וכן טעויות וכשלים. הפעולות מחולקות על פי מידת מורכבותן: פעולות פשוטות כגון השוואה והבחנה, פעולות מורכבות (היסקים) כגון אינ-דוקציה ודדוקציה ופעולות מורכבות מאוד כגון קבלת החלטות. קהל היעד בנוי משני מעגלים: במעגל הרחב הוא מיועד לקוראים המעוניינים בידע פסיכולוגי עדכני אשר יסייע להם להבין את עצמם ואת זולתם. במעגל השני, הצר יותר, הספר מיועד לאנשי מקצוע כמו מורים, אנשי תוכניות לימודים, חוקרים בתחום מדעי הקוגניציה וסטודנטים להכשרת מורים. הספר יוכל להוות בסיס להוראת החשיבה בבית הספר לחשיבה ולפיתוח הבנות עמוקות ביחס לדרך שבה אנשים חושבים ולומדים.

חינוך לחשיבה חינוך קוגניטיבי לשליטה על התודעה

פרופ' שלמה קניאל
הוצאת רמות, אוניברסיטת תל אביב, 2006

בעולם מורכב ומשתנה ובעיצומה של מהפכת התקשוב יש חשיבות רבה לחינוך קוגניטיבי שמטרתו פיתוח למידה עצמאית באמצעות מפגש של תודעות, של המורים ושל התלמידים כאחד. הספר מורכב מפרקים המהווים חלקים מהשלם, תוך התייחסות למערכת היחסים שבין חלקי הספר השונים. החלק הראשון מגדיר עקרונות מנחים לחינוך הקוגניטיבי והחלק השני עוסק במאפיינים של הבוגר הרצוי.

יצירת כיתות חשיבה

אן ג'. אדל, ג'ואן א. דניאלס
מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה, 1999

הוראה לשם הבנה

מרתה סטון וויסקי – עורכת
מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה, 2004

ספר זה הוא פרי התנסות ארוכת שנים של מחבריו בהוראת חשיבה. במרכז הספר עומד דימוי המסע: זהו מסע בארץ החשיבה המורכבת, שבו המורה הוא המדריך והתלמידים הם קבוצת הטיילים. הספר עוסק ברעיונות הרחבים הנוגעים לחשיבה מורכבת, וכן במציאות הפרגמטית של הכיתה ובתפקיד המורה והתלמידים ביצירת הכיתה עתירת החשיבה. ספר זה מכוון כולו לעשייה: העצות המוגשות בו נוסו, נותחו ושוכללו על ידי מגוון אנשי חינוך, המעמידים את נושא החשיבה המורכבת במרכז עשייתם.

הספר מציג תפישה חדשה של הבנה ומסגרת יישומית של הוראה לשם הבנה. נקודת המוצא של מפעל זה היא בהנחה שמטרת ההוראה היא טיפוח הבנה של מהות הנושאים הנלמדים ולא זכירה של פרטי ידע לצורך שליפתם בבחינות. כדי להפוך מטרה זו למעשית פיתחו החוקרים והמורים את "תפישת הביצועים של הבנה", לפיה הבנה נבנית על ידי סדרה של מהלכי חשיבה מוגדרים עם ידע, ומסגרת מעשית של "הוראה לשם הבנה" המבוססת על ארבעה שלבים. הספר הוראה לשם הבנה משלב באופן מופתי תיאוריה מעמיקה ומעשה תכליתי. הספר נחשב לאחד הספרים הרציניים ביותר שראו אור בשנים האחרונות בתחום החינוך.



מיזוג החשיבה בלמידה

דליה שרון – עורכת
מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה, 2001

מיזוג החשיבה בלמידה היא גישה מעמיקה ללמידה ההופכת שיעורים שונים לאירועי חשיבה ולמידה. להוראה בגישת מיזוג החשיבה מטרת בשני תחומים: בתחום התוכן מטרתה להעמיק את הבנת החומר ולשפר את יכולת ההתמודדות העצמית של התלמידים עם מטלות לימודיות; בתחום החשיבה, מטרתה לטפח חושב מיומן. מיזוג החשיבה היא סדרה של שלוש חוברות המביאות בפני המורה הן את הרקע הנדרש להבנת כלי החשיבה והן מגוון של מערכי שיעור מפורטים – בתחומי תוכן שונים ולכתות שונות. שיטת ההוראה בנויה באופן המאפשר העברה נוחה של השימוש במיומנויות החשיבה מהשיעור שבו הן נלמדות לשיעורים אחרים באותו מקצוע ולשיעורים במקצועות אחרים.

